



Vlaams
Parlement

ingediend op **330** (2019-2020) – Nr. 1
25 mei 2020 (2019-2020)

Motie

van Jos D'Haese

tot uitoefening van het recht van onderzoek
naar de aanpak van de coronacrisis
in de woonzorgcentra

TOELICHTING

Sinds begin maart zijn de Vlaamse woonzorgcentra het slachtoffer van de verspreiding van het coronavirus dat de ziekte COVID-19 veroorzaakt. Op 12 maart 2020 besloot de Vlaamse Regering om geen bezoek meer toe te laten in de woonzorgcentra. Op 14 mei 2020 waren in de Vlaamse woonzorgcentra al 2638 mensen gestorven aan de gevolgen van COVID-19. Dat was meer dan de helft van alle sterfgevallen die het virus in Vlaanderen op dat moment had gemaakt. Onder de directie, het personeel, de familie van de overledenen en de brede publieke opinie rijst de vraag of de maatregelen om het coronavirus uit de woonzorgcentra te houden, te beperkt of te laat werden genomen.

Gezien de uitzonderlijke omvang en ernst van de hele situatie vraagt de indiener van deze motie om een onderzoekscommissie op te richten. Zolang er geen vaccin tegen het coronavirus bestaat, kunnen volgens verschillende wetenschappers nieuwe infectiegolven ontstaan. Het is evenmin uitgesloten dat dergelijke virussen steeds vaker zullen voorkomen. Het is voor de indiener van deze motie daarom noodzakelijk om de politieke beslissingen van de Vlaamse Regering met betrekking tot het bestrijden van COVID-19 in de woonzorgcentra te analyseren, zodat Vlaanderen zich optimaal kan voorbereiden op eventuele nieuwe infectiegolven.

Bij de bestrijding van het virus in de woonzorgcentra kunnen, wat de politieke verantwoordelijkheid betreft, de volgende drie algemene categorieën worden onderscheiden: het aanschaffen van beschermingsmateriaal, het inzetten van het personeel en het uitvoeren van testen. Daar kan nog een vierde categorie aan worden toegevoegd, die mogelijk een gevolg is van die politieke verantwoordelijkheden: de oversterfte. Het is essentieel om te onderzoeken of er sterfgevallen voorkomen hadden kunnen worden. Uit de resultaten van het onderzoek moeten lessen worden getrokken zodat een dergelijke situatie in de toekomst kan worden vermeden. Tot slot vraagt de indiener van deze motie dat het overleg met de zorgsector en de oprichting van de taskforce worden onderzocht.

1. Beschermingsmateriaal

Op 27 februari 2020 heeft België, met Vlaanderen als partner, deelgenomen aan een Europese groepsaankoop van mondmaskers. Een week later, op 4 maart, erkende bevoegd minister van Welzijn en Volksgezondheid Wouter Beke dat er een tekort was aan mondmaskers voor hulpverleners.

Op 23 maart werd de eerste bestelling van mondmaskers voor Vlaanderen geleverd. Het ging om 4,6 miljoen chirurgische maskers. Tussen het moment waarop de bevoegde minister toegaf dat er een tekort was aan mondmaskers en de uiteindelijke levering ervan, gingen 19 dagen voorbij.

Op 24 maart verklaarde minister van Welzijn Wouter Beke in de krant Het Belang van Limburg dat er via verschillende kanalen 43 miljoen mondmaskers besteld waren. In de praktijk bleek dat de Vlaamse Regering op 12 mei in totaal 21.340.000 mondmaskers had besteld, waarvan 18.600.000 chirurgische mondmaskers, 1.750.000 FFP2-maskers en 996.000 herbruikbare comfortmaskers. Daarvan werden tot en met 12 mei 11.160.630 mondmaskers geleverd en 9.028.960 mondmaskers verdeeld. Op 31 maart bleek bovendien dat een lading van 100.000 mondmaskers die de Vlaamse overheid besteld had, onbruikbaar was.

Ook bij de bestellingen van schorten, brillen en gelaatsschermen, handschoenen en alcoholhandgel door de Vlaamse Regering kunnen vraagtekens geplaatst worden. Zo werden er bijvoorbeeld 93.600 beschermende schorten besteld: daarvan werden er op 12 mei 8100 geleverd en 4500 verdeeld. Dat is ruim onvoldoende

om alle personeelsleden die in de zorginstellingen actief zijn, van beschermingsmateriaal te voorzien.

In overeenstemming met dat gebrek aan beschermingsmateriaal was er ook geen richtlijn van het Agentschap Zorg en Gezondheid om het gebruik van beschermingsmateriaal te allen tijde te verplichten voor het zorgpersoneel. Er moet onderzocht worden of die richtlijn – of het gebrek eraan – en de schaarste aan beschermingsmiddelen er niet voor hebben gezorgd dat bepaalde instellingen hun voorraad aan beschermingsmateriaal niet hebben gebruikt.

Het tekort aan beschermingsmateriaal voor het personeel kwam duidelijk naar voren in de bevragingen die de Belgische Federatie voor Zorgkundigen heeft georganiseerd. Op 25 maart gaf ongeveer de helft van het personeel aan dat er geen chirurgische maskers ter beschikking waren, en ook aan beschermingsschorten was er een groot tekort. Die lijn trok zich door bij een nieuwe rondvraag op 1 april: twee op de drie zorgkundigen gaven toen aan dat er nog altijd onvoldoende materiaal was om zich te beschermen. 94 procent onder hen was bang om zelf ziek te worden. Ruim vier op de tien zorgkundigen zeiden dat een collega besmet was met het coronavirus.

Op basis van de bovenstaande vaststellingen vraagt de indiener van deze motie om de uitoefening van het recht van onderzoek naar:

- 1° de tijdspanne van de geplaatste bestellingen, de leveringen en de verdeling van beschermingsmateriaal in het kader van de evolutie en de ernst van de situatie;
- 2° de onbruikbaarheid van bepaalde bestellingen van beschermend materiaal;
- 3° de communicatie over en de transparantie van de bestellingen, de leveringen en de verdeling van beschermingsmateriaal;
- 4° het gebrek aan een voldoende grote voorraad beschermingsmateriaal voor de zorginstellingen om te kunnen omgaan met een dergelijke crisis;
- 5° de mate waarin de verantwoordelijkheid voor het beschermingsmateriaal bij de woonzorgcentra zelf werd gelegd;
- 6° de mate waarin de Vlaamse Regering de verantwoordelijkheid voor de verdeling van beschermingsmateriaal op zich heeft genomen;
- 7° de impact van de richtlijn van het Agentschap Zorg en Gezondheid met betrekking tot het gebruik van beschermingsmateriaal en de invloed van die richtlijn op het verloop van de crisis.

2. Inzet van personeel

Met het oog op de uitzonderlijke situatie die de Vlaamse zorginstellingen door de coronacrisis te wachten stond, werd op 8 maart een medische reservelijst aangelegd. Op 23 maart schreven 2500 kandidaten zich daarvoor in. Om de organisatie te vergemakkelijken werd op 6 april het platform 'Help de helpers' opgericht om bijstand te leveren aan de Vlaamse zorginstellingen tijdens de crisis. Op 11 mei waren er 5150 vrijwilligers ingeschreven. Daarvan werden er op dat moment 767 effectief ingeschakeld om de zorginstellingen bij te staan.

In de commissie Welzijn van 5 mei 2020 reageerde minister van Welzijn Wouter Beke dat niet iedereen van de medische reservelijst werd ingeschakeld omdat de uitval van personeel in de zorginstellingen veeleer beperkt bleef. Dat neemt echter niet weg dat de vraag naar ondersteuning, hulp bij het afnemen van testen, het opleiden van de zorgkundigen enzovoort zeer groot was in de woonzorgcentra. Er moet onderzocht worden of het vrijwilligersplatform daarvoor ingezet had kunnen worden.

Het gros van het personeel in de woonzorgcentra was bij het begin van de crisis niet opgeleid om met dergelijke infectieziekten om te gaan. Op 24 maart werd er

beslist dat de zwakste patiënten uit de woonzorgcentra niet meer naar het ziekenhuis overgeplaatst zouden worden. Bij de bevraging van de Belgische Federatie voor Zorgkundigen van 25 maart gaf 76,3 procent van het personeel aan dat ze extra opleiding nodig hadden. Ondanks herhaalde vragen bleef die opleiding alleen beschikbaar via e-learning en video's.

In 2006 hebben enkele academici samen met vertegenwoordigers uit de sector van de ouderenzorg het document 'Voorstel voor een wetgevend initiatief voor de beheersing van zorginfecties in woon- en zorgcentra' opgesteld. Daarin hadden ze binnen de bestaande regelgeving een financieel berekend voorstel uitgewerkt om voorbereid te zijn op dergelijke crisissen. Het ging om ondersteuning met betrekking tot ziekenhuishygiëne, persoonlijke beschermingsmiddelen als alcoholgel, handschoenen, schorten en maskers, en opleiding van personeel en van alle andere betrokkenen. Ze berekenden dat dit 20.000 euro per jaar per instelling zou kosten.

Op basis van de bovenstaande vaststellingen vraagt de indiener van deze motie om de uitoefening van het recht van onderzoek naar:

- 1° de organisatie en inzet van de medische reserve en van het platform 'Help de helpers' in kader van de evolutie en de ernst van de crisis;
- 2° het gebrek aan opleiding van het personeel om met zorginfecties in woonzorgcentra voor en tijdens de crisis om te gaan.

3. Het testen van personeel en bewoners in de woonzorgcentra

De eerste aankondiging voor het specifiek testen van het personeel en de bewoners in de woonzorgcentra kwam er op woensdag 1 april. Op 3 april werd in overleg met de Risk Management Group beslist dat Vlaanderen zou beschikken over 11.243 testkits. Op 7 april werd het testmateriaal daarvoor aan de verschillende regio's geleverd. Op diezelfde dag werden de lijsten van de woonzorgcentra die ermee getest zouden worden, bekendgemaakt. Uiteindelijk ontvingen de woonzorgcentra in kwestie hun testkits op 9 april, waarna er bekend raakte dat er een foute handleiding bij een aantal van de geleverde testkits was opgenomen.

Op 8 april trekt bevoegd minister van Welzijn Wouter Beke het nut van de PCR-testen echter nog in twijfel tijdens de plenaire vergadering van het Vlaams Parlement: "Iedereen van het personeel testen? Om wat te doen? Want je kan vandaag negatief testen maar morgen positief. Dat betekent, als we dat doortrekken, dat we dan eigenlijk elke dag opnieuw moeten testen. Dat is dus niet te doen." Uiteindelijk komt het specifiek testen van de bewoners en het personeel van de woonzorgcentra op gang op 10 april. Ondanks de twijfels van de bevoegde minister van Welzijn werd het testen uitgebreid en op 12 mei werd bekendgemaakt dat ongeveer alle woonzorgcentra volledig getest waren.

Tijdens het volledige proces was de testcapaciteit een pak hoger dan de effectief uitgevoerde testen. Een van de redenen daarvoor was het gebrek aan teams of personeel om de testen op het terrein uit te voeren. De taak om al die testen af te nemen werd immers uitbesteed aan de coördinerende en raadgevende artsen (CRA's) van de woonzorgcentra, die vervolgens zelf een ploeg moesten samenstellen om het testen te organiseren. Expertise en scholing is nodig om een goede test af te kunnen nemen: bij een niet-correcte staalafname is er immers een grote kans op een vals negatief resultaat.

De communicatie over de volledige teststrategie ging gepaard met enkele tekortkomingen. Bij de eerste lading testkits bleven verschillende woonzorgcentra in het ongewisse tot een dag voor het begin van het testen. Veel woonzorgcentra reageerden dan ook geschokt toen ze hoorden dat ze niet bij de eerste selectie zaten.

Bovendien werden de resultaten van de testen per woonzorgcentra nooit vrijgegeven, waardoor het onduidelijk bleef of er nu verborgen uitbraken waren of niet.

Op basis van de bovenstaande vaststellingen vraagt de indiener van deze motie om de uitoefening van het recht van onderzoek naar:

- 1° de beslissing om op 1 april aan te kondigen dat het personeel en de bewoners van de woonzorgcentra specifiek getest zouden worden;
- 2° de impact van de testen die de Vlaamse overheid heeft georganiseerd op het inperken van de verspreiding van het coronavirus;
- 3° de foute handleidingen bij de eerste lading geleverde testkits;
- 4° de vertragingen bij de organisatie van het testen in de periode tussen 1 april en 10 april;
- 5° de vertragingen bij het volledig testen van alle woonzorgcentra in de periode tussen 1 april en 12 mei;
- 6° de communicatie over het nut van de PCR-testen op 8 april, rekening houdend met de vaststelling dat de Vlaamse Regering de het aantal PCR-testen enorm heeft uitgebreid in de loop van april en mei;
- 7° de communicatie over de uitrol van de testen;
- 8° het uitblijven van mobiele testteams voor de woonzorgcentra, ondanks de vraag van de corona-expertengroep.

4. Oversterfte

Een dergelijke oversterfte als tijdens de coronacrisis is de laatste decennia ongezien voor ons land. In de provincie Limburg vond in de periode van 15 maart tot 15 april de hoogste oversterfte sinds de Tweede Wereldoorlog plaats. In de Limburgse woonzorgcentra zijn volgens het onderzoeksplatform Interface Demography in die periode vermoedelijk 300 bewoners overleden aan het coronavirus. Vermoedelijk, want niet iedereen is getest. Ruim 100 van de 685 overledenen in Limburg zijn op dat moment niet terug te vinden in de officiële statistieken.

Ook zijn er onduidelijkheden over het aantal bewoners van de woonzorgcentra die in de ziekenhuizen zijn overleden. Er is een grondige analyse nodig van die cijfers en van de strategie om bepaalde bewoners al dan niet naar de ziekenhuizen over te brengen. Ook de beslissing om schakelzorgcentra op te richten speelt daar een rol in. Het doel van die centra was om een vlotte doorstroming van patiënten uit het ziekenhuis mogelijk te maken en de ziekenhuiscapaciteit op die manier te reserveren voor complexe zorg. Maar uiteindelijk bleek de vraag opvallend laag. Op 19 mei waren er zes schakelzorgcentra geactiveerd, terwijl er dertig op stand-by stonden.

Verder kunnen aan de hand van de beschikbare cijfers over de oversterfte ook andere conclusies worden getrokken. In Vlaanderen zijn er drie types van woonzorgcentra: verenigingen zonder winstoogmerk, openbare en commerciële centra. Er is een grondig onderzoek nodig naar de eventuele relatie tussen het aantal sterfgevallen en het type woonzorgcentra.

Op basis van de bovenstaande vaststellingen vraagt de indiener van deze motie om de uitoefening van het recht van onderzoek naar:

- 1° de rapportage van het aantal overlijdens in de woonzorgcentra;
- 2° de wisselwerking tussen de woonzorgcentra, de ziekenhuizen en de schakelzorgcentra, en de invloed van die wisselwerking op het aantal overlijdens;
- 3° de relatie tussen het aantal overlijdens en het type woonzorgcentra (vereniging zonder winstoogmerk, openbaar of commercieel centrum).

5. Overleg

Naar aanleiding van de bekende problemen bij de aanpak van de crisis in de woonzorgcentra en de hoge oversterfte werd op 8 april een taskforce onder leiding van Karine Moykens opgericht. In de wetenschap dat de woonzorgcentra op 12 maart in lockdown gingen en dat bevoegd minister van Welzijn en Volksgezondheid Wouter Beke op 4 maart erkende dat er een tekort aan beschermingsmateriaal was, rijzen er ernstige vragen bij de timing van de oprichting van die taskforce. Zeker omdat uit verklaringen van de betrokkenen in de pers bleek dat al weken daarvoor was voorgesteld om een dergelijke taskforce op te richten.

Twee dagen later, op 10 april, trokken de vakbonden aan de alarmbel in een open brief aan de Vlaamse Regering. Ze vroegen daarin om duidelijkheid over beschermingsmateriaal, een antwoord op het personeelstekort en een betere coördinatie. Zo stelden ze dat ze niet betrokken werden bij de taskforce die de crisis in de woonzorgcentra moest beheren. De coördinatie, de onduidelijkheid op het terrein en het gebrek aan overleg tussen de regering en de vakbondsorganisaties had mogelijk een invloed op de evolutie van de verspreiding van het virus.

De moeilijkheden met het overleg met het terrein manifesteerden zich opnieuw op 15 april, toen de Nationale Veiligheidsraad besloot om bezoek toe te laten in de woonzorgcentra. Die beslissing werd op kritiek onthaald, zowel vanuit de koepels als vanuit de woonzorgcentra zelf. Een gebrek aan overleg was een van de grondslagen van die kritiek.

Op basis van de bovenstaande vaststellingen vraagt de indiener van deze motie om de uitoefening van het recht van onderzoek naar:

- 1° de timing van de oprichting van een taskforce op 8 april;
- 2° de invloed van de taskforce op de evolutie van de crisis;
- 3° het overleg met de vakbondsorganisaties en de koepels tijdens de volledige duur van de crisis;
- 4° de invloed van het (gebrek aan) overleg op de verspreiding van het virus in de woonzorgcentra.

Jos D'HAESE

MOTIE

Het Vlaams Parlement,

- gelet op:
 - 1° het decreet van 1 maart 2002 houdende de organisatie van het parlementair onderzoek en artikel 97 van het Reglement van het Vlaams Parlement;
 - 2° de uitzonderlijke crisis in de Vlaamse woonzorgcentra;
- besluit een onderzoekscommissie op te richten die belast wordt met een onderzoek naar:
 - 1° het bezorgen van beschermingsmateriaal aan de Vlaamse woonzorgcentra tijdens de coronacrisis;
 - 2° de inzet van personeel tijdens de coronacrisis;
 - 3° de uitrol van het testen van het personeel en de bewoners van de Vlaamse woonzorgcentra tijdens de coronacrisis;
 - 4° het aantal overlijdens in de Vlaamse woonzorgcentra tijdens de coronacrisis;
 - 5° het overleg met de zorgsector en de oprichting van de taskforce ter bestrijding van het coronavirus in de woonzorgcentra;
- beslist dat de onderzoekscommissie van het Vlaams Parlement uiterlijk op 30 september 2020 haar verslag moet indienen.

Jos D'HAESE